

PRIERAISUMO DIMENSIJŲ SĄSAJOS SU ROMANTINĖS AISTROS TIPAIŠ

Justyna Roževič

E. paštas jurozevic@stud.mruni.eu

Mykolo Romerio universiteto Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas

Kuratorė prof. dr. Rita Bandzevičienė

E. paštas rbandze@mruni.eu

Santrauka. Šio darbo tikslas – nustatyti sąsajas tarp prieraišumo dimensijų ir romantinės aistros tipų, atskleisti vyrų ir moterų romantinės aistros skirtumus. Tyrime dalyvavo 177 respondentai: 18–35 m. jaunieji suaugusieji, surinkti patogios atrankos principu (77,4 % moterų, 22 % vyrų, 0,6 % kita), amžiaus vidurkis – 24 metai ($SD = 4.4$). Tyrime naudojamos metodikos: suaugusiųjų prieraišumo skalė (angl. *The Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R) Questionnaire*), romantinės aistros skalė (angl. *Romantic Passion Scale*). Tyrimo rezultatai parodė, kad obsesyvios aistros įverčiai statistiškai reikšmingai nesiskyrė tarp vyrų ir moterų grupių. Taip pat buvo atrasta, kad prieraišumo nerimo dimensija ir obsesyvios aistros tipas yra teigiamai susiję, t. y. didesnis prieraišumo nerimas yra susijęs su didesniu obsesyvios aistros lygiu. Be to, nustatyta, kad prieraišumo vengimo dimensija ir harmoningos aistros tipas neigiamai susiję, t. y. didesnis prieraišumo vengimas yra susijęs su žemesniu harmoningos aistros lygiu.

Reikšminiai žodžiai: prieraišumo dimensija, romantinė aistra, harmoninga aistra, obsesyvi aistra, jaunieji suaugusieji.

Įvadas

Šio tyrimo objektas – prieraišumo dimensijų sąsajos su romantinės aistros

tipais. Pirmasis tyrimo konstruktas – aistra – paprastai daugumoje meilės teorijų yra vienas iš pagrindinių komponentų, tiesiogiai veikiančių romantinių santykių patyrimą¹. R. J. Vallerand pasiūlytame ir tyrimų patvirtintame^{2,3,4,5} dualistinės aistros modelyje (DAM) nurodomos dvi aistros rūšys: obsesyvi ir harmoninga. Manoma, kad kiekviena skirtingai veikia romantinių partnerių bendravimą, elgseną ir, apskritai, santykių patyrimą. Teigiama, kad harmoninga aistra (HA) apima lankstesnę įsipareigojimo partneriui formą nei obsesyvi (OA) ir todėl leidžia žmogui efektyviau derinti romantinę gyvenimo sferą su kitomis, taip pat nulemdama aukštesnę suvokiamą tarpusavio santykių kokybę⁶.

Antras tyrimo konstruktas – prieraišumo dimensijos. Paprastai dar vaikystėje susiformavę prieraišumo ypatumai veikia kaip „prizmė“, per kurią žmogus suvokia pasaulį, ir kaip pagrindas, nukreipiantis strategijas, kurias individas panaudoja artimiems tarpasmeniniams santykiams reguliuoti⁷. Suaugusiojo prieraišumas yra apibrėžiamas kaip poreikių, įsitikinimų ir emocijų reguliacijos strategijos, veikiančios žmogaus socialinį elgesį, tam tikru būdu paveikiantį tarpasmeninių santykių formavimąsi ir jų kokybę. Taigi, tikėtina, kad individualūs prieraišumo ypatumai bus susiję ir su romantinės aistros, kurią žmogus jaučia savo partneriui, tipu. Šiame darbe pasirinkta remtis dimensiniu prieraišumo modeliu, kuriame

- 1 Robert J. Sternberg, „Construct validation of a triangular love scale“, *European journal of social psychology* 27, 3 (1997): 313–335, [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0992\(199705\)27:3<313::AID-EJSP824>3.0.CO;2-4](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(199705)27:3<313::AID-EJSP824>3.0.CO;2-4).
- 2 Robert J. Vallerand, „On the psychology of passion: In search of what makes people's lives most worth living“, *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne* 49, 1 (2008): 1, <https://doi.org/10.1037/0708-5591.49.1.1>.
- 3 Robert J. Vallerand, „On passion for life activities: The dualistic model of passion“, *Advances in experimental social psychology* 42, (2010): 97–193, [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(10\)42003-1](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(10)42003-1).
- 4 Sophia Jowett, Marc-Andre K. Lafreniere ir Robert J. Vallerand, „Passion for activities and relationship quality: A dyadic approach“, *Journal of Social and Personal Relationships* 30, 6 (2013): 734–749, <https://doi.org/10.1177/0265407512467748>.
- 5 Noemie Carboneau ir Robert J. Vallerand, „On the role of harmonious and obsessive romantic passion in conflict behavior“, *Motivation and Emotion* 37, 4 (2013): 743–757, <https://doi.org/10.1007/s11031-013-9354-5>.
- 6 Virginie Paquette, Maylys Rapaport, Ariane C. St-Louis ir Robert J. Vallerand, „Why are you passionately in love? Attachment styles as determinants of romantic passion and conflict resolution strategies“, *Motivation and Emotion* 44, 4 (2020): 621–639, <https://doi.org/10.1007/s11031-020-09821-x>.
- 7 Erica Hepper ir Katherine B Carnelley, „Attachment and romantic relationships: The role of models of self and other“, iš *The psychology of love*, Michele Paludi (Praeger, 2012), 133–154.

išskiriamos dvi pagrindinės prieraišumo dimensijos – nerimo ir vengimo. Nerimo dimensijai yra būdinga atstūmimo ir apleidimo baimė; vengimo dimensijai – diskomfortas dėl artumo ir tarpusavio priklausomybės.

Temos aktualumas. Tema aktuali, kadangi žmogaus prieraišumo stiliaus dimensijos veikia tarpasmeninių santykių kokybę ir pasitenkinimą jais. Nors neabejojama, kad susiformavęs prieraišumo stilius, kuriam būdingos nevienodai išreikštos vengimo ir nerimo dimensijos, bus susijusios su skirtingais aistros tipais, vienareikšmiškų atsakymų apie konkrečias sąsajas kol kas nėra. Šis tyrimas grindžiamas santykinai nauju – dimensiniu – prieraišumo modeliu. Tema aktuali ir praktiniu požiūriu, kadangi patvirtintos sąsajos tarp prieraišumo dimensijų ir aistros tipų gali padėti geriau suprasti romantinių santykių formavimosi mechanizmus ir jų tobulinimo būdus.

Taigi, šio **darbo problema** – prieraišumo dimensijų sąsajos su romantinės aistros tipais. Empirinių tyrimų rezultatai rodo, kad prieraišumo stilius, susiformavęs dar vaikystėje, veikia suaugusio žmogaus tarpasmeninius santykius, ypač su artimaisiais, taip pat romantinius. Be to, naujausi tyrimai atskleidžia, kad romantinių santykių kokybei svarbesnis veiksnys gali būti ne atskiras žmogui būdingas prieraišumo stilius, bet tam tikros prieraišumo dimensijos, būtent, vengimo ir nerimo dimensijos. Tačiau klausimas apie šių dimensijų ryšį su svarbiausiomis romantinių santykių charakteristikomis – aistros tipais – lieka atviras, nes trūksta empirinių tyrimų. Šis tyrimas turėtų suteikti papildomų duomenų apie kol kas diskutuojamas sąsajas tarp prieraišumo stiliui būdingų nerimo ir vengimo dimensijų, taip pat harmoningos ir obsesyvios aistros tipų.

Keliami tikslai – išsiaiškinti dviejų prieraišumo dimensijų (nerimo ir vengimo) ryšius su romantinės aistros tipais (harmoninga ir obsesyvia). Taip pat bus siekiama atskleisti vyrų ir moterų romantinės aistros skirtumus.

Keliami uždaviniai:

- 1) nustatyti vyrų ir moterų romantinės aistros skirtumus;

- 2) nustatyti ryšį tarp prieraišume partneriui išreikšto nerimo ir romantinės aistros tipo;
- 3) nustatyti ryšį tarp prieraišume partneriui išreikšto vengimo ir romantinės aistros tipo.

Keliamos hipotezės:

H1. Vyrams, palyginti su moterimis, labiau būdingas obsesyvios romantinės aistros tipas.

H2. Su prieraišumu susijęs nerimas yra teigiamai susijęs su obsesyvios aistros tipu ir neigiamai susijęs su harmoningos aistros tipu.

H3. Su prieraišumu susijęs vengimas yra neigiamai susijęs su harmoningos aistros ir obsesyvios aistros tipais.

Metodika. Siekiant patikrinti tyrime iškeltas hipotezes, kintamųjų tarpusavio ryšiams įvertinti buvo taikomas Pirsono koreliacijos koeficientas. Siekiant patikrinti galimus lyčių skirtumus, susijusius su harmoninga ir obsesyvia romantine aistra, buvo remiamasi Stjudento T kriterijumi nepriklausomoms imtims. **Naudojami instrumentai:** suaugusiųjų prieraišumo skalė (angl. *The Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R) Questionnaire*)⁸, romantinės aistros skalė (angl. *Romantic Passion Scale*)⁹.

1. Prieraišumo samprata

Remiantis Bowlby, prieraišumas – kūdikio ir globėjo emocinis ryšys, pasireiškiantis tendencija ieškoti ir siekti artumo su prieraišumo objektu, ypač suvokiamos grėsmės akivaizdoje¹⁰. Šis emocinis ryšys leidžia kūdikiui aktyviai tyrinėti ir

8 Catherine Ratelle, Noemie Carbonneau, Robert J. Vallerand ir Genevieve A Mageau, „Passion in the romantic sphere: A look at relational outcomes“, *Motivation and Emotion* 37, 1 (2013): 106-120, <https://doi.org/10.1007/s11031-012-9286-5>.

9 R. Chris Fraley, Niels G Waller ir Kelly A. Brennan, „An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment“, *Journal of personality and social psychology* 78, 2 (2000): 350-65, <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.2.350>.

10 John Bowlby, *Attachment and Loss Vol.1: Attachment and Loss* (New York: Basic Books, 1969).

įvaldyti savo aplinką, užmegzti ryšius su kitais šeimos ir bendruomenės nariais¹¹. Tyrėjai vadina šį procesą motinos (arba globėjo) kaip „saugios bazės“ (angl. *secure base*) panaudojimu.

Bowlby prieraišumo teorija remiasi idėja, kad prisirišimas prie artimojo žmogaus (t. y. globėjo) yra bazinis poreikis. Teorijos klasiko teigimu, žmonės gimsta su įgimta elgesio sistema, skirta šiems prieraišumo ryšiams suformuoti. Ši prieraišumo sistema „aktyvuojasi“ tada, kai naujagimis jaučia grėsmę / baimę, o sukeltos nemalonios emocijos skatina atkurti saugumo jausmą (kurį suteikia globėjas). Ši tikslą naujagimis pasiekia išreikšdamas tam tikrą prisirišimo elgesį (pvz., verkia, palaiko akių kontaktą, šypsosi) ir taip sumažina „atstumą“ tarp jo ir globėjo, savo veiksmais skatindamas jį laikyti šalia¹².

Prieraišumo teoriją galima būtų apibendrinti trimis teiginiais, aiškiai suformuluotais antrame Bowlby trilogijos tome: pirmasis teigia, kad tada, kai asmuo yra įsitikinęs, kad prisirišimo figūra jam bus prieinama bet kada, kai jis to nori ir reikalauja, jis bus daug mažiau linkęs į intensyvią ar lėtinę baimę nei asmuo, kuris dėl kokių nors priežasčių neturi tokio pasitikėjimo. Antrasis teiginys yra susijęs su kritiniu laikotarpiu, kurio metu toks pasitikėjimas susiformuoja, ir teigia, kad prisirišimo figūrų prieinamumas arba jų trūkumas kūdikystėje, vaikystėje ir paauglystėje suformuoja tam tikrus lūkesčius (dėl tarpasmeninių santykių), kurie yra linkę išlikti nepakitę visą likusį gyvenimą. Trečiame teiginyje tvirtinama, kad įvairūs prisirišimo figūrų jautrumo / prieinamumo lūkesčiai, kuriuos individai sukuria kūdikystėje, vaikystėje ir paauglystėje, yra tų asmenų ankstyvosios patirties su globėjais atspindžiai¹³.

Pagal individualius skirtumus, susijusius su nerimo ir vengimo išreikštumu

11 Cindy Hazan ir Philip Shaver, „Romantic love conceptualized as an attachment process“, *Journal of Personality and Social Psychology* 52 (1987): 511-524. <https://curia.ihmc.us/rid=1LQ53SVWH-1P938YS-7KK/Romantic%20love%20conceptualized%20as%20an%20attachment%20process.pdf>.

12 Hepper ir Carnelley, *supra note*, 7: 133-154.

13 John Bowlby, *Attachment and loss, Vol. 2: Separation: anxiety and anger* (New York: Basic Books, 1973).

vaikų elgesyje (išsiskyrimo su motina momentu), Ainsworth, remdamasi savo pastebėjimais, išskyrė tris prieraišumo stilius: saugų, nerimastingą ir vengiantį (vėliau buvo nustatytas ketvirtas stilius – dezorganizuotas)¹⁴.

Prieraišumo teorija itin sėkmingai paskatino mokslininkus tirti emocinių ryšių formavimąsi ir kokybę visais gyvenimo etapais, t. y. ne tik vaikystėje. Pagrindinė prielaida, kuria remiamasi tiriant suaugusiųjų prieraišumą, teigia, kad suaugus pagrindinėmis prieraišumo figūromis, suteikiančiomis paguodą, paramą ir saugumo jausmą, tampa romantiniai partneriai.

1.1. Prieraišumo stilių vaidmuo romantiniuose santykiuose

Romantinių partnerių ir globėjų-vaikų santykiuose galima įžvelgti nemažai panašumų, pvz., tam tikro fizinio kontakto tipai ir hormono oksitocino išsiskyrimą, kuris, veikdamas centrinę nervų sistemą, sukelia prieraišumo, dosnumo ir pasitikėjimo jausmus¹⁵. Be to, itin panaši yra prieraišumo vystymosi seka: pirmiausia romantiniai partneriai siekia artumo, tada, grėsmės / nerimo akivaizdoje ieško saugaus prieglobsčio savo partneryje ir galiausiai (panašiai kaip kūdikiai) pradeda naudoti savo partnerį kaip „saugią bazę“, kuri sumažina stresą tyrinėjant aplinką, galimybes, idėjas¹⁶. Taigi, jeigu romantinių partnerių ir vaikų-globėjų santykiai yra tokie panašūs prieraišumo aspektu, galima kelti prielaidą, kad ir skirtingi prieraišumo stiliai įvairiai veiks romantinius santykius.

Šios srities tyrėjai nerekomenduoja klasifikuoti žmones į atskirus prieraišumo stilius¹⁷, tačiau siekiant teorijoje išsamiau paaiškinti galimus individualius skirtumus, susijusius su patiriamu prieraišumo saugumu / nesaugumu, buvo pasirinkta

14 Ainsworth, Mary D. Salter, "Patterns of infant-mother attachments: antecedents and effects on development", *Bulletin of the New York Academy of Medicine* 61, 9 (1985): 771-91.

15 Hepper ir Carnelley, *supra note*, 7: 133-154.

16 Marie E. Heffernan, R. Chris Fraley, Amanda M. Vicary ir Claudia Chloe Brumbaugh, "Attachment features and functions in adult romantic relationships", *Journal of Social and Personal Relationships* 29 (2012): 671 - 693. <https://doi.org/10.1177/0265407512443435>.

17 Glenn I. Roisman, R. Chris Fraley ir Jay Belsky, "A taxometric study of the Adult Attachment Interview", *Developmental psychology* 43, 3 (2007): 675-686, <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.3.675>.

šiuos skirtumus aprašyti remiantis keturių stilių klasifikacija.

1.1.1. *Saugaus prieraišumo stiliaus atspindėjimas romantiniuose santykiuose*

Vienų iš pirmų prieraišumo stilių ir romantinių santykių koreliacijos tyrinėjimo prekursorių Hazan ir Shaver atlikto tyrimo (1987) metu buvo iškelta ir patvirtinta hipotezė, kad saugiai prisirišusių individų (t. y. žmonių, kuriems yra būdingas žemas su prieraišumu susijusio nerimo ir vengimo lygis) meilės patirčiai yra būdingas pasitikėjimas, mažesnė artumo baimė, draugystė ir teigiamos emocijos. Be to, buvo nustatyta, kad saugų prieraišumo stilių turintys žmonės dažniau tiki ilgalaikę / patvaria meile, paprastai pasižymi didesniu pasitikėjimu kitais ir teigiamesniu savęs įvertinimu nei nerimastingai / vengiančiai prisirišę žmonės. Aukštas pasitikėjimo lygis kartu su saugiu prisirišimu leidžia sukurti stiprų emocinį ryšį ir pagerina pasitenkinimą romantiniais santykiais^{18,19}. Tokie asmenys yra labiau linkę sukurti stabilias santuokas ir suteikti savo vaikams palankias sąlygas sveikai ir saugiai vystytis²⁰.

Saugus prieraišumo stilius yra susijęs su labiau intymiais, kokybiškais ir subalansuotais romantiniais santykiais, paremtais tarpusavio pasitikėjimu, aukštesniu savęs vertinimu, laisvesniu jausmų ir poreikių reiškimu, atviru palaikymo ir paguodos ieškojimu savo partneryje, efektyvesniu konfliktų valdymu ir mažesniu išsiskyrimo nerimu^{21,22}.

18 Hazan ir Shaver, *supra note*, 11: 511-524.

19 Aqsa Yaqoob ir Nasreen Bano, „Trust as a Mediator between Secure Attachment Style and Marital Adjustment in Married Individuals“, *Pakistan Journal of Psychology* 51, 2(2020):1.

20 John Bowlby, *A Secure Base: Parent-child Attachment and Healthy Human Development* (New York: Basic Books, 1988).

21 Dorota Katarzyna Suwalska-Barancewicz ir Alicja Malina, „Samooocena i styl przywiązania jako predyktory oceny zachowań komunikacyjnych własnych oraz partnera“, *Pattern Recognition* (2018): 65-82. doi:10.4467/20843879PR.18.017.9358

22 Julia Knoke, Julia Burau ir Bernd Roehrl, „Attachment Styles, Loneliness, Quality, and Stability of Marital Relationships“, *Journal of Divorce & Remarriage* 51 (2010): 310 – 325, <https://doi.org/10.1080/10502551003652017>.

1.1.2. Nerimastingo prieraišumo stiliaus atspindėjimas romantiniuose santykiuose

Nerimastingu prieraišumo stiliumi pasižyminčių individų (t. y. žmonių, kuriems yra būdingas aukštas su prieraišumu susijusio nerimo lygis ir žemas su prieraišumu susijusio vengimo lygis) romantiniai santykiai dažniausiai būna kupini nesaugumo jausmo (kilusio iš žemesnio pasitikėjimo lygio), pavydo ir konfliktų²³. Tokiems žmonėms artumo / intymumo ir kitų pritarimo gavimas yra pagrindinis vertės jausmo šaltinis, tačiau dėl intensyvios atstūmimo baimės (nulemtos nerimastingo prieraišumo stiliaus) to artumo niekada nepakanka, o tai, savo ruožtu, sukelia nesusipratimus romantiniuose santykiuose²⁴. Nerimastingas prieraišumo stilius yra siejamas su žemesne saviverte ir abejojimu savimi, tokie žmonės dažnai ir lengvai įsimyli, tačiau sunkiai randa stabilius, ilgalaikius partnerius^{25,26,27}.

Taigi, žmonės, kuriems būdingas nerimastingas prieraišumo stilius, romantiniuose santykiuose trokšta artumo, tačiau negali visiškai pasitikėti partneriu. Dėl žemos savivertės ir atstūmimo baimės jie gali pernelyg aštriai reaguoti į bet kokią nujaučiamą grėsmę santykiams, reikalauja daug nuolatinio dėmesio ir gali naudoti įvairias manipuliacines taktikas tam, kad užtikrintų savo partnerio artumą / prieinamumą.

1.1.3. Vengiančio prieraišumo stiliaus atspindėjimas romantiniuose santykiuose

Anot Hazan ir Shaver, vengiantį prieraišumo stilių turinčių žmonių (kuriems yra būdingas žemas su prieraišumu susijusio nerimo lygis ir aukštas su prieraišumu susijusio vengimo lygis) meilės patirtis pasižymi artumo / intymumo baime

²³ Hazan ir Shaver, *supra note*, 11: 511-524.

²⁴ Hepper ir Carnelley, *supra note*, 7: 133-154.

²⁵ Hazan ir Shaver, *supra note*, 11: 511-524.

²⁶ Suwalska-Barancewicz ir Malina, *supra note*, 21: 65-82.

²⁷ Lin Shi, "The Association Between Adult Attachment Styles and Conflict Resolution in Romantic Relationships", *The American Journal of Family Therapy* 31 (2003): 143 – 157, <https://doi.org/10.1080/019261803011120>.

ir nepasitikėjimu. Tokie žmonės labiau abejoja romantinės meilės egzistavimu ir jos patvarumu. Papildoma analizė atskleidė, kad vengiantys asmenys prisipažino esą nutolę / atsiskyrę nuo kitų žmonių, tačiau nesijautė vieniši, o tai sustiprina argumentą, kad vengiantį prieraišumo stilių turintys žmonės labiau nei kiti vertina savo nepriklausomybę ir laisvę, ir dėl to romantiniuose santykiuose gali dažnai jaustis nejaukiai ir užgniaužtai, o pastangos išlaikyti nepriklausomybę gali neleisti jiems užmegzti artimų santykių²⁸. Vengiantys partneriai teikia mažiausiai paramos, kai jos reikalauja partneriai, o jeigu vis dėlto nusprendžia išreikšti rūpestį, tai yra linkę būti šiek tiek kontroliuojantys²⁹. Tarpasmeninių konfliktų sprendimo metu vengiantį prieraišumo stilių turintiems individams būdingas problemos ir su ja susijusių diskusijų vengimas³⁰.

Taigi, vengiantis prieraišumo stilius romantiniuose santykiuose atspindi dideliu laisvės ir nepriklausomybės siekiu, emociniu šaltumu, atsiribojimu, atvirumo ir pasitikėjimo stoka, o visa tai yra nulemta giliai įsišaknijusios, kūdikystėje suformuotos artumo baimės.

1.1.4. Dezorganizuoto prieraišumo stiliaus atspindėjimas romantiniuose santykiuose

Paetzold, Rholes ir Kohn siūlo idėją, kad, skirtingai nuo vengiančio ir nerimastingo stiliaus, pagrindinė dezorganizuoto prieraišumo savybė yra romantinių partnerių baimė apskritai. Ši prisirišimo figūrų baimė skatina prieštarinę ir painių elgesį. Dezorganizuotai prisirišę žmonės stengiasi kreiptis į partnerį nelaimės metu, tačiau šis kreipimasis gali atrodyti chaotiškas ar nenuoseklus, nes jų (partnerio) baimė gali staigiai sukelti norą atsiriboti nuo prisirišimo figūros. Atsižvelgiant į minėtus aspektus galima būtų kelti prielaidą, kad dėl tuo pat metu žmoguje

28 Hazan ir Shaver, *supra note*, 11: 511-524.

29 Brooke C Feeney ir Nancy L. Collins, "Predictors of caregiving in adult intimate relationships: an attachment theoretical perspective", *Journal of personality and social psychology* 80, 6 (2001): 972-94. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.80.6.972>.

30 Shi, *supra note*, 27: 143 – 157.

konfliktuojančių pykčio ir baimės, dezorganizuotai prisirišę žmonės pasižymės įtartinumu, nepasitikėjimu partneriais, neapibrėžtumu ir nenuosekliu elgesiu, o visi šie veiksniai prisidės prie nesupratimo, kaip apskritai palaikyti artimus santykius ir ženkliai mažesnio pasitenkinimo jais³¹. Dezorganizuoti suaugusieji dažniau išgyvena pykčio ir priešiško jausmus, taigi, tikėtina, kad dėl to jų santykiams neretai yra būdingas moralinis / fizinis smurtas. Dėl to, kad tokie žmonės yra linkę mažiausias problemas interpretuoti kaip grėsmę jiems ir jų santykiams, nereikėtų iš jų tikėtis empatijos ir palaikymo, nes net savo partnerio nelaimėje jie pastebės grėsmę sau ir jaus poreikį padidinti atsargumą ir savisaugą³².

Visi aptarti teiginiai apie dezorganizuotą prieraišumo stilių ir jų poveikį romantiniams santykiams yra prognostinio pobūdžio dėl empirinių tyrimų, atliktų šia tema, stokos. Apibendrinant teigtina, kad aptariamam prieraišumo stiliumi pasižymintiems žmonėms dažnai būdingas yra kontroliuojantis, nejautrus, nepasitikintis elgesys, kuris kartais priveda prie smurto prieš partnerį.

2. Kategorinis ir dimensinis prieraišumo modeliai

Viena iš ilgalaikių mokslinių diskusijų yra susijusi su klausimu, ar kategorinis prieraišumo stilių modelis, kuriame aiškiai apibrėžti skirtingi prieraišumo stiliai, yra tinkamas suaugusių žmonių prieraišumo tyrimams. Kai kurie autoriai abejoja, kad tyrimo dalyvių skirstymas į grupes pagal prieraišumo stilių pakankamas, kad atskleistų individualius, su prieraišumu susijusių santykių ir elgesio skirtumus, nes galima ir prieraišumo stiliaus dinamika, t. y. kitimas laike. Fraley ir Waller³³, taikydami RSQ klausimyną, ištyrė 600 studentų prieraišumo tipus ir atskiras dimensijas. Autoriai padarė išvadą, kad tyrimo duomenų analizė nepatvirtino

31 Ramona L. Paetzold, W. Steven Rholes ir Jamie L. Kohn, "Disorganized Attachment in Adulthood: Theory, Measurement, and Implications for Romantic Relationships", *Review of General Psychology* 19, 2 (2015): 146 - 156. <https://doi.org/10.1037/gpr0000042>.

32 *Ibid.*

33 Fraley, Waller ir Brennan, *supra note*, 9: 350-65.

kategorinio prieraišumo modelio tinkamumo. Kur kas patikimesnė, tiksliau atskleidžianti individualius prieraišumo skirtumus ir pokyčius pasirodė informacija apie atskiras prieraišumo dimensijas³⁴. Dar anksčiau, Brennan, Clark ir Shaver, išanalizavę skirtingas prieraišumo stilių nustatymo metodikas, galiausiai nustatė, kad jas visas galima apibendrinti remiantis dviem prieraišumo dimensijų terminais: nerimas ir vengimas³⁵. Nerimo dimensijai yra būdinga atstūmimo ir apleidimo baimė; vengimo dimensijai – diskomfortas dėl artumo ir tarpusavio priklausomybės³⁴.

Atsižvelgiant į minėtas išvadas ir psichometrinių metodikų raidą teigtina, kad daug tyrinėtojų pradėjo konceptualizuoti individualius prieraišumo skirtumus naudodami dimensinio prieraišumo modelį, kuriame daroma prielaida, kad suaugę žmonės labiausiai skiriasi pagal su prieraišumu susijusio nerimo ir vengimo lygį, o šių dimensijų kombinacijos atitinka teorinius prototipus, akcentuojamus kategoriniuose prieraišumo modeliuose^{36,37}.

Remiantis tokiu požiūriu ir šiame darbe pasirinkta tyrinėti ne romantinės aistros sąsajas su atskirais prieraišumo stiliais, bet skirtingų tipų aistros ryšius su reikšmingomis prieraišumo stilių dimensijomis – nerimu ir vengimu.

3. Dualistinis aistros modelis: romantinė aistra

Vallerand pasiūlė teorinę aistros sistemą, orientuotą į motyvacinius procesus, kurie yra intensyvaus ir ilgalaikio įsitraukimo į veiklą pagrindas. Šis modelis išskiria harmoningą ir obsesyvią aistrą veiklai, kuri, tariamai, išsivysto priklausomai

34 Chris R. Fraley, Nathan W. Hudson, Marie E. Heffernan ir Noam Segal, „Are adult attachment styles categorical or dimensional? A taxometric analysis of general and relationship-specific attachment orientations”, *Journal of personality and social psychology* 109, 2 (2015): 354-68.

35 Audrey Brassard, Amanda Shaver ir Bobbi Lussier, „Attachment, sexual experience, and sexual pressure in romantic relationships: A dyadic approach”, *Personal Relationships* 14 (2007): 475-493. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00166.x>.

36 Fraley, Hudson, Heffernan ir Segal, *supra note*, 34: 354-68.

37 Chris R. Fraley ir Phillip R. Shaver, „Adult Romantic Attachment: Theoretical Developments, Emerging Controversies, and Unanswered Questions”, *Review of General Psychology* 4 (2000): 132 - 154. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.4.2.132>.

nuo žmogaus asmeninių charakterio savybių. Dualistinis aistros modelis (DOM) remiasi prielaida, kad su veikla / aistros objektu galima susitapatinti / jį internalizuoti dviem skirtingais būdais, kurie veda prie tam tikro aistros tipo išsivystymo. Harmoninga aistra (HA) atsiranda dėl vadinamos „savarankiškos internalizacijos“, kuri sukuria motyvacinę jėgą, skatinančią įsitraukti į mylimą veiklą laisvoriškai. O obsesyvi aistra (OA) kyla iš stipraus, nekontroliuojamo susitapatinimo su veikla / aistros objektu. Šio tipo internalizacija kyla dėl stipraus vidinio spaudimo todėl, kad žmogaus savivertė priklauso nuo jo veiklos, arba dėl to, kad susijaudinimo jausmas, atsirandantis dėl įsitraukimo į veiklą, tampa nekontroliuojamas³⁸.

Remiantis DOM, romantinė aistra yra apibrėžiama kaip stiprus troškimas, nukreiptas į romantinį partnerį, kuris yra mylimas ir su kuriuo palaikomi svarbūs santykiai, į kuriuos investuojama daug laiko ir energijos³⁹. Taip pat kaip ir aistros veiklai atveju, yra siūlomos dvi romantinės aistros rūšys – obsesyvi (OA) ir harmoninga (HA). OA atveju žmonės jaučiasi „kontroliuojami“ jų romantinių santykių – tai dažnai neigiamai paveikia kitus svarbius gyvenimo aspektus, o subjektyviai suvokiamas vidinis spaudimas skatina asmenį jaustis įpareigotam siekti tokių santykių. Kai kurie tyrimai aptiko tendenciją, kad vyrams yra būdingi aukštesni OA balai negu moterims^{40,41}. O HA atveju individas sąmoningai pasirenka užmegzti romantinius santykius ir nesijaučia tam įpareigotas – dėl to tokie žmonės dažniausiai efektyviai derina tarpusavyje visas savo gyvenimo sritis. Taip pat buvo atrasta, kad HA skatina adaptyvių emocijų reguliavimo strategijų naudojimą, o tai, savo ruožtu, teigiamai prognozavo žmogaus gerovę (angl. *well-being*)⁴². Kita

38 Carbonneau ir Vallerand, *supra note*, 5: 743-757.

39 Paquette, Rapaport, St-Louis ir Vallerand, *supra note*, 6: 621-639.

40 Frederick L. Philippe, Robert J. Vallerand ir Geneviève L. Lavigne, “Passion Does Make a Difference in People’s Lives: A Look at Well-Being in Passionate and Non-Passionate Individuals”, *Applied Psychology: Health and Well-being* 1 (2009): 3-22, <https://doi.org/10.1111/j.1758-0854.2008.01003.x>.

41 Paquette, Rapaport, St-Louis ir Vallerand, *supra note*, 6: 621-639.

42 Ariane C. St-Louis et al., “On Emotion Regulation Strategies and Well-Being: The Role of Passion”, *Journal of Happiness Studies* 22 (2020): 1791-1818. <https://doi.org/10.1007/s10902-020-00296-8>.

vertus, rezultatai parodė, kad OA riboja porų adaptacinių emocijų reguliavimo strategijų naudojimą ir net prognozuoja neadaptyvių strategijų, kenkiančių individo gerovei, naudojimą⁴³. Be to, Paquette ir kolegų tyrimo rezultatai parodė, kad HA atveju žmonės, sprenddami santykių problemas, yra labiau linkę naudoti adaptyvias konfliktų sprendimo strategijas nei OA atveju. Taigi, galima būtų teigti, kad HA romantiniuose santykiuose suteikia daugiau naudos tiek porai, tiek individui.

Išvados

Šiuo tyrimu buvo siekiama nustatyti sąsajas tarp prieraišumo dimensijų (nerimo, vengimo) ir romantinės aistros tipų (harmoninga, obsesyvi). Taip pat šiame tyrime buvo siekiama patikrinti galimus lyčių skirtumus, susijusius su obsesyvia romantine aistra.

Buvo pastebėtos statistiškai reikšmingos sąsajos tarp prieraišumo nerimo dimensijos ir obsesyvios aistros, taip pat prieraišumo vengimo dimensijos ir harmoningos aistros. Tai reiškia, kad kuo didesniu prieraišumo nerimu pasižymi žmogus, tuo labiau jam būdingas obsesyvios aistros tipas, kuo didesniu prieraišumo vengimu pasižymi žmogus – tuo mažiau jam būdingas harmoningos aistros tipas. Nebuvo atrasta statistiškai reikšmingų sąsajų tarp prieraišumo nerimo dimensijos ir harmoningos aistros, taip pat nebuvo atrasta statistiškai reikšmingų sąsajų tarp prieraišumo vengimo dimensijos ir obsesyvios aistros. Be to, apibendrinus tyrimo rezultatus galima teigti, kad individualūs romantinės aistros ypatumai nėra susiję su lytimi. Šiame tyrime reikšmingų skirtumų, susijusių su obsesyvios ir harmoningos aistros vidurkiais vyrų ir moterų grupėse, nerasta.

Galima teigti, kad pagrindiniai šio tyrimo tikslai buvo pasiekti ir gauti rezultatai papildė romantinės aistros determinantus tiriančių autorių tyrimus arba, atvirkščiai, pateikė kai kuriuos priešingus rezultatus, tačiau tai tik atskleidžia tolimesnių mokslinių tyrimų šioje srityje poreikį.

43 Paquette, Rapaport, St-Louis ir Vallerand, *supra note*, 6: 621-639.

Rekomendacijos

Norint patikimiau patikrinti sąsajas tarp tiriamų konstruktyvų, ateities tyrimuose reikėtų surinkti didesnę ir reprezentatyvesnę imtį. Tai leistų daryti labiau pagrįstas statistines išvadas ir leistų tiksliau tirti galimus skirtumus tarp grupių remiantis tyrimo dalyvių demografiniais rodikliais, kurie galėtų būti įtraukti kaip kontroliuojami faktoriai. Ateityje atliekant panašius tyrimus apie respondentus reikėtų surinkti daugiau demografinės informacijos, kuri galėtų padėti aptikti daugiau reikšmingų sąsajų / galimų tiriamų konstruktyvų determinantų (pvz., paskutinių / esamų romantinių santykių trukmė). Papildomai derėtų respondentų apklausą atlikti gyvai, kadangi internetinis duomenų rinkimo būdas neleidžia kontroliuoti jokių šalutinių kintamųjų, riboja tyrimo dalyvių galimybę užduoti patikslinančius klausimus kilus neaiškumų.

Siekiant užtikrinti didesnį rezultatų patikimumą būsiami tyrimai galėtų tirti romantinę aistrą lemiančius veiksnius su abiem partneriais, naudojant diadinę duomenų analizę⁴⁴. Būtų įdomu ateities tyrimuose ištirti, kaip vieno partnerio prieraišumo ir romantinės aistros ypatumai veikia kito partnerio romantinę aistrą.

44 Ratelle, Carbonneau, Vallerand ir Mageau, *supra note*, 8: 106-120.

THE RELATIONSHIP BETWEEN DIMENSIONS OF ATTACHMENT AND ROMANTIC PASSION

Justyna Roževič

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. The aims of this study are to identify the relationship between dimensions of attachment and romantic passion and to reveal the differences in romantic passion between men and women. In total, 177 young adults (aged 18–35; 77.4% women, 22% men, 0.6% other) participated in the research. The average age was 24 years ($SD = 4.4$). A convenience sample was chosen for the research. The following psychological assessment measures were used: The Experiences in Close Relationships-Revised (ECR-R) Questionnaire; the Romantic Passion Scale. The results of the study show that there were no statistically significant differences in obsessive passion ratings between the male and female groups. It was also found that the attachment anxiety dimension and obsessive passion are positively related – i.e., higher attachment anxiety is associated with higher levels of obsessive passion. In addition, it was found that the attachment avoidance dimension and harmonious passion are negatively related – i.e., higher attachment avoidance is associated with lower levels of harmonious passion.

Keywords: attachment dimension, romantic passion, harmonious passion, obsessive passion, young adults.

MOKSLINĖS MINTIES ŠVENTĖ 2023

Studentų mokslinių straipsnių rinkinys

Mykolas Romeris
universitetas

Vilnius, 2023

REDAKTORIŲ KOLEGIJA

Prof. dr. Eglė Bilevičiūtė (pirmininkė)

Dr. Kristina Kenstavičienė (vykdančioji redaktorė)

Prof. dr. Virginijus Bitė

Doc. dr. Raminta Bardauskienė

Prof. dr. Lyra Jakulevičienė

Doc. dr. Juozas Valčiukas

Prof. dr. Agnė Tvaronavičienė

Doc. dr. Dovilė Sagatienė

Prof. dr. Romas Prakapas

Prof. dr. Odeta Merfeldaitė

Prof. dr. Snieguolė Matulienė

Prof. dr. Birutė Pranevičienė

Prof. dr. Giedrė Valūnaitė-Oleškevičienė

Straipsnių recenzentai:

Aistė Augustauskaitė-Keršienė, Dainius Bernotas, prof. dr. Eglė Bilevičiūtė, doc. dr. Tomas Butvilas, doc. dr. Miglė Černikovaitė, prof. dr. Ieva Deviatnikovaitė, doc. dr. Jolita Dudaitė, dr. Gintarė Gulevičiūtė, prof. dr. Valdonė Indrašienė, Evelina Ivanauskienė, doc. dr. Violeta Jegelavičienė, prof. dr. Brigita Kairienė, Remigijus Kalašnykas, Agata Katkonienė, prof. dr. Inga Kudinavičiūtė-Michailovienė, dr. Pavelas Kujalis, Rūta Latinytė, prof. dr. Snieguolė Matulienė, prof. dr. Odeta Merfeldaitė, prof. dr. Lina Mikalonienė, dr. Jolita Miliuvienė, prof. dr. Liudmila Mockienė, Dovilė Murauskienė, prof. dr. Lina Novikovienė, prof. dr. Andrejus Novikovas, Brigita Palavinskienė, Alina Petrauskienė, doc. dr. Jolanta Pivorienė, prof. dr. Romas Prakapas, doc. dr. Asta Railienė, prof. dr. Rita Raudeliūnaitė, prof. dr. Vainius Smalskys, prof. dr. Andrius Stasiukynas, Ilona Šaltė, prof. dr. Giedrė Valūnaitė-Oleškevičienė, Marius Venskus, dr. Linas Žalneriūnas, doc. dr. Gintautė Žibenienė.

Visos leidinio ir leidybos teisės saugomos. Šio leidinio arba kurios nors jo dalies negalima taisyti, dauginti ar kitaip platinti autoriui ir leidėjui nesutikus.

© Autorių kolektyvas, 2023

ISSN 2783-8196

© Mykolo Romerio universitetas, 2023